

Een moeilijke gemeente: Moxbeers

A.F.A.Korsten, 131107

De navolgende beschouwing gaat over een bestaande gemeente. Alle gebeurtenissen hebben plaatsgehad maar om te voorkomen dat gezegd wordt dat er iets ontbreekt, is de naam van de gemeente in een fictieve naam veranderd. Dat maakt de inhoud niet minder van belang. De lezer wordt geacht zich te houden bij de tekst en op basis daarvan te analyseren en niet te richten op nader onderzoek, onder het motto 'er was ook nog een andere kant aan de zaak'. Het is een relaas van een versnipperde raad, een onthoofd ambtelijk apparaat en van een solistisch opererende burgemeester. Deze cocktail heeft een verlamdende werking op de gemeente Moxbeers. Lees en huiver.

- Moxbeers telt ongeveer dertig duizend inwoners, verspreid over elf kernen. De omvang dankt de gemeente aan een twee herindelingen. De eerste dateert van 1994 en bracht Affelt en Moxbeers bij elkaar. De tweede volgt in 1998. Dan gaat Moxbeers samen met Bargervlieg. Er is sindsdien geen eenheid ontstaan. Bestuur, politiek en inwoners ervaren ook in 2002 nog de naweeën van de afgedwongen samenvoeging.
- De gemeenteraad is een *gefragmenteerde democratie en er was te weinig debat*. In totaal 21 zetels zijn verdeeld over 11 partijen/fracties. Van bijna elke kern is wel een 'vertegenwoordiger' in de raad aanwezig. Vijf dorpsfracties met samen acht zetels werken samen onder de naam LOF: Lokale Onafhankelijke Fracties. In de raad zijn drie landelijke partijen vertegenwoordigd: SP, CDA en VVD. Dus geen PvdA of D66 of GroenLinks. De lokale lijsten zijn dus sterk in Moxbeers en de landelijke partijen betrekkelijk zwak, een situatie die na herindeling in meer gemeenten voorkomt. In het college tot 2002 hadden de lokale lijsten het hoofdzakelijk voor het zeggen ('absolute macht van de dorpslijsten') en waren sterk in het college vertegenwoordigd, na maart 2002 is het anders. Dat schijnt het politiek klimaat geen goed gedaan te hebben volgens SP-wethouder Roemer die zijn partij met vier zetels zag 'uitgroeien' tot de grootste fractie in Moxbeers (BB, 020802). Vroeger hadden de dorpslijsten de macht en die luisterden niet goed naar de argumenten van andere partijen. Er was geen debat.
- Moxbeers is verscheurd geraakt. De *brandweerkwestie* is illustratief. In november 1998 treedt Ed Harmsen, voormalig voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Brandweercommandanten, aan als commandant van het nieuwe korps Moxbeers, bestaande uit enkele posten. Al snel blijkt dat Harmsen een *ontactische professional* is. Het botert niet tussen Harmsen en het enthousiaste vrijwilligerskorps in de plaats Bargervlieg. De brandweercommandant zou geen gevoel hebben voor goede omgang met vrijwilligers. Dan dienen zich natuurlijk *communicatieproblemen* aan. Een neerwaartse *spiraal* is het gevolg. Discussies gaan over de werkwijze, de urenverklaringen en aanschaf van materieel. Waar het broeit, komen ook oude koeien uit de sloot. Er wordt geroddeld dat de brandweercommandant een aanrijding heeft veroorzaakt onder invloed van drank en dat deze in een vorige woonplaats ook al een conflict had met vrijwilligers. Een externe bemiddelingscommissie verschijnt dan op het toneel maar kan het wassend tij niet meer keren. In augustus 2001 gooien de vrijwilligers er het bijltje bij neer. Elk document en elk bericht publiceren ze op de website www.brandweerBargervlieg.nl. De opstelling van de burgemeester in de kwestie kan op weinig steun rekenen. De burgemeester die zich persoonlijk sterk had gemaakt voor de komst van de commandant, *stelt zich vierkant achter hem op*, dit tot grote frustratie van de vrijwilligers. De vrijwilligers menen dat de burgemeester intussen de *problemen vooruitschuift* in de hoop dat de wind gaat liggen. Intussen

voelen enkele oud-wethouders zich ongemakkelijk omdat de *omstreden antecedenten* van de brandweercommandant door de burgemeester hen niet gemeld zijn. Een lijmpoging vanuit de raad wordt vervolgens door de burgemeester getorpedeerd, zoals Binnenlands Bestuur – dat we hier volgen – meldt (020802). Het raadsbesluit om Bargervlieg een eigen commandant te geven en voor de rest van de gemeente door te gaan met de commandant kan in de ogen van de burgemeester geen genade vinden want die draagt het raadsbesluit voor ter vernietiging bij de Kroon. ‘Een tweekoppige leiding zou een effectieve rampenbestrijding in de weg staan’ zo meldt het weekblad. Sinds het vertrek van de vrijwilligers nemen de omliggende korpsen de brandweezorg van Bargervlieg waar. De raad mort omdat in de praktijk de aanrijtijden van die omliggende korpsen de gewenste tijden stelselmatig fors overschrijden. Volgens een eenmansfractie lopen burgers onacceptabele risico’s en is derhalve het opheffen van de brandweer in Bargervlieg onverantwoord. Deze fractie wenst een gemeentelijke enquête, een nieuw instrument sinds de raadsverkiezingen van maart 2002, naar de achtergrond van het brandweerconflict. De gemeente gaat intussen door met het werven van brandweerlieden voor Bargervlieg maar de personen die collectief ontslag namen acht het moment nog niet geschikt om het werk te hervatten. Er moet eerst lering uit het verleden getrokken worden, melden ze in een brief aan college en raad.

- Januari 2002: de burgemeester van Moxbeers laat weten zijn ambtstermijn *niet geheel vol* te willen maken. Een formeel verzoek tot ontslag liet op zich wachten. In juni verklaarde de burgemeester tegenover een raadslid nog in onderhandeling te zijn met de Kroon over de voorwaarden voor zijn vertrek. Binnenlands Bestuur bericht 23 aug. 2002 evenwel dat het ministerie van BZK toen nog van niks wist.
- Begin augustus vergadert de gemeenteraad van Moxbeers. De *wrevel* uit zich opnieuw. Als het kabaal is verstomd, constateert de vergadervoorzitter, de burgemeester, dat er geen burgers zijn die gebruik wensen te maken van het spreekrecht. Een vrouw op de tribune wappert met een stuk papier maar ze vangt bot bij de voorzitter, zo meldt Binnenlands Bestuur. De mevrouw had zich tevoren moeten aanmelden en dat heeft ze niet gedaan. Een raadslid probeert de situatie te redden door vijf minuten schorsing te vragen, waardoor de vrouw alsnog haar verhaal kan doen. De voorzitter zit er geërgerd bij maar de schorsing komt er. Na *precies* vijf minuten heropent de voorzitter de vergadering hoewel nog niet iedereen zijn of haar plaats innam. Een botsing dus tussen voorzitter en raad. Ook op de volgende vergadering gebeurt dat. Een nieuw raadslid vraagt om een antwoord op een concrete financieel-economische vraag. Een wethouder wil antwoorden maar de burgemeester hamert af. Het gaat er dus niet makkelijk aan toe. Intussen is het Bureau K+V allang en breed bezig geweest met onderzoek naar de *bestuurscultuur*. Het blijkt dat de bestuurscultuur als ‘*zeer, zeer zorglijk*’ wordt omschreven. Er wordt teveel in termen van de *eigen kern of het eigen dorp* gedacht terwijl er te weinig *gemeentebrede* afwegingen worden gemaakt. En er wordt ‘*dikwijls met modder gegoid*’. ‘Het vertrouwen in en respect voor elkaar binnen zowel de raad als college van B&W ontbreken’ volgens K+V. Gezien de wijze waarop de burgemeester zijn taak en rol wenst te vervullen, kan *niet* gesproken worden van een *sterke en slagvaardige tandem* van burgemeester en wethouders. Het is deze al langer bestaande voedingsbodem die grond was voor incidenten die in de voorgaande tijd landelijk de aandacht trok.
- 16 augustus 2002. Binnenlands Bestuur bericht dat de *tijdelijk griffier* met onmiddellijke ingang zijn functie neerlegt. Cas Arts, teven loco-secretaris en kabinetschef, wil de raad niet langer ondersteunen omdat hij vindt dat raadsleden ten aanzien van hem persoonlijk ‘grenzen hebben overschreden’. De burgemeester spreekt in een reactie van ‘een nieuw dieptepunt, het zoveelste, in de bestuurscultuur van

Moxbeers'. De aanleiding voor de stap is tweeledig volgens het weekblad: de *aangifte* die tegen hem is gedaan wegens verduistering van gemeentelijke archiefstukken en een recent artikel van Binnenlands Bestuur over de bestuurscultuur in de door conflicten geteisterde gemeente. Een raadslid stapte naar justitie omdat hij de betrokken loco-secretaris formeel verantwoordelijk acht voor het niet bewaren van een omstreden brief over het brandweerconflict in de gemeente. In het artikel in BB zegt ex-wethouder Hendriks-Van Haren (wethouder tot de verkiezingen van 1998) onder meer: 'Arts is onvoorwaardelijk trouw aan de burgemeester. Daardoor werd hij van een onafhankelijk opererende loco-secretaris ongewild toch enigszins partij in allerlei verwickelingen'. Arts, die 40 jaar in overheidsdienst was, schrijft aan de raad zich *'diep gegriefd te voelen'*. Er is iets gebroken waardoor hij zich niet meer in staat voelt om de opgedragen werkzaamheden van de raad te verrichten op een wijze zoals hij dat steeds heeft gedaan. Samenwerking met enkele raadsleden acht Arts niet meer mogelijk. Arts blijft wel werkzaam als loco-secretaris en kabinetschef.

- De *selectieprocedure* voor een permanente raadsgriffier is in augustus in volle gang. In totaal hebben zich 59 kandidaten gemeld. De verwachting is dat een nieuwe griffier 1 januari 2003 kan aantreden.
- Als het eenmaal 'borrelt' is de bereidheid om met de pers te spreken vaak ook beperkt (BB, 020802).
- Medio augustus verzoekt de burgemeester van Moxbeers de Kroon om formeel *ontslag* op 1 maart 2003. Zijn termijn loopt echter officieel pas aan het eind van het jaar 2003 af. De burgemeester is 58 jaar en wil vervroegd uittreden door gebruik te maken van de FPU-regeling. De reden voor het vervroegde vertrek is het politieke en bestuurlijke klimaat in Moxbeers. In een rapport signaleerde K+V vlak te voren dat Moxbeers een *'zeer, zeer zorgelijke bestuurscultuur'* heeft. Binnenlands Bestuur meldt dat B&W wel hard werken aan het verbeteren van de gesignaleerde problemen. Zo streeft het college naar meer openheid. Zo gaat de gemeente werken met een nieuwe, openbare besluitenlijst. De bedoeling is om de besluitenlijst voortaan integraal naar buiten te brengen, met uitzondering van die besluiten die – getoetst aan de Wet Openheid van Bestuur – een niet-openbaar karakter hebben. De besluitenlijst wordt elke donderdag verzonden naar de pers en op de website van de gemeente geplaatst.
- Eind augustus 2002 bepleiten B&W van de door conflicten geteisterde gemeente Moxbeers overleg met de gemeenteraad over de *'bestuursstijl, de communicatie, de gedragscodes en de te hanteren normen en waarden'*. Het college meldt in een brief aan de raadsleden dat enkele recente gebeurtenissen 'grote schade hebben toegebracht aan de ambtelijke organisatie, individuele medewerkers, het gemeentebestuur en het imago van de gemeente'. Gedoeld wordt onder meer op het laten lekken van een vertrouwelijke rapport over de bestuurscultuur en werkwijzen van het bureau K+V en uitspraken van raadsleden en oud-collegeleden in Binnenlands Bestuur en andere media over de aanhoudende perikelen in Moxbeers. De uitspraken berusten 'op onwaarheid', schrijft het college zonder verdere onderbouwing. De les van het college uit de gang van zaken is dat er nadere afspraken gemaakt moeten worden over hoe verder met elkaar om te gaan. Raadslid Sjef Smeets van Sociaal Zakelijk Liberaal Moxbeers krijgt in een afzonderlijke brief van het college, zoals Binnenlands Bestuur (300802) meldt een veeg uit de pan, omdat hij het rapport van onderzoeksbureau K+V op de website van zijn partij heeft gezet. Het college had het rapport als vertrouwelijk bestempeld. Ook het feit dat de nieuwkomer in de raad Smeets, na het zoekraken van enkele gemeentelijke documenten, aangifte heeft gedaan tegen de loco-secretaris als verantwoordelijke voor het archiefbeheer, zou kwaad bloed hebben gezet. Het college schrijft dat Smeets het vertrouwen van het college geschonden heeft en een ambtenaar

‘ten onrechte beschuldigd’ heeft en ‘beschadigd’. Het college van Moxbeers meent niet dat sprake is van een incident. ‘Kennelijk wordt uw stijl ingegeven door uw naar onze mening foutieve interpretaties en opvattingen ten aanzien van dualisme, democratie, openheid en transparantie’. Binnenlands Bestuur bericht dat het college het betreffende K+V-stuk drie dagen voor Smeets het op internet plaatste zelf ook gedeeltelijk vrijgaf. Ontdaan van alle persoonlijke beleidsopvattingen kon het rapport in het kader van de Wet Openbaarheid van Bestuur worden verstrekt aan Binnenlands Bestuur, aldus de BB-journalist. Het rapport is gebaseerd op gesprekken die K+V voerde met 93 ambtenaren en bestuurders. Slechts het oplossingen deel, en dus niet het deel dat ‘algemeen beeld’ betreft, zijn gehandhaafd. Alle gesprekspartners was vooraf vertrouwelijkheid toegezegd, volgens een woordvoester van de gemeente.

Wat valt op? Er zijn voortdurend conflicten tussen raad en college, waarbij op de een of andere manier ook leidinggevende ambtenaren zijn betrokken. Als er conflicten zijn tussen raad, college en ambtelijk apparaat is er meestal ook sprake van gebrekkige communicatie en gebrekkige patroonmatigheid. Een voorzitter stelt zich formalistisch op en geeft geen spreekrecht. Bepaalde personen hebben een beperking die dan opspeelt omdat betrokkenen solistisch blijven optreden en niet meebuigen. De souplesse is ver te zoeken en goede raadgevers - waardoor distantie ontstaat - worden niet aangezocht. Men komt niet uit de brei van conflicten. De politieke context bevordert niet de rust, distantie en stabiliteit. De democratie is gefragmenteerd, en het debatgehalte matig. Na 2002 ontstaat er een omslag in de partijen die het college steunen. Dat leidt ook tot wrevel. Een noodzakelijk onderzoek dient zich aan. Dan wordt de situatie erger, want het rapport gaat steevast lekken. Bemiddeling helpt dan niet goed meer. Men kan zich moeilijk bevrijden uit het kluwen van conflicten. Het gaat niet alleen meer om beleid maar ook om posities. Bepaalde mensen worden dan boos omdat blijkt dat er iets is geheim gebleven wat ze hadden moeten weten. Dat zorgt voor een spiraal. Sommigen kiezen dan voor de exit-oplossing en stappen op of trekken zich terug. Kortom, het lerend vermogen is gering.